

Pixel Krungkaow: Mechanism for Social Empowerment to Develop a Happy Multicultural City

Khantong Wattanapradith¹

Received: January 31, 2023

Revised: August 21, 2023

Accepted: October 08, 2023

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study lessons learned from the model city of happiness in multicultural areas in Mae Hong Son and Trang provinces; 2) to develop strengthening the power of public sector networks to drive a multicultural city of happiness in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province ;and 3) to present a mechanism for strengthening the power of public sector networks to drive a multicultural city of happiness in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This was a participatory action research. The study area for lessons learned was Mae Hong Son Province and Trang Province. The key informants were 20 representatives of government agencies, the private sector, community leaders, and citizens. The key informants participating in the action research project were a group of 20 volunteer citizen leaders and networks in 10 sub-districts of Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research tools used included focus groups, organizing workshop activities, lessons learned using AAR techniques, and implementing participatory project activities. Data were analyzed using content analysis. The results of the research found that 1) the components of a happy

---

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: khantong.wat@mcu.ac.th

multicultural city consisted of 1.1) social capital and cultural capital, 1.2) community leaders and religious leaders, 1.3) participation of people in the community, and 1.4) being a city of happiness; 2) development and empowerment of public sector networks to drive a multicultural city of happiness in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province included 4 phases: 2.1) analysis of the context of happiness perception in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2.2) operations to develop and strengthen volunteer leaders to create participatory networks, 2.3) practice driving the plan towards implementation of creative activities by strengthening the network, 2.4) review work and plan to join the network to expand areas of happiness, and 3) mechanisms for strengthening the power of the public sector network to driving the multicultural city of happiness in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province consisted of 5 important principles: 3.1) the power of joining together as a group of volunteer leaders, 3.2) the power of learning together for change, 3.3) the power of joining together to create happiness in the community, 3.4) the power of participating in communication and monitoring to expand the network, and 3.5) the power of friends based on the idea of using research for community development. Research knowledge was "PAR SUK" model: building on the power of volunteer leaders to create participation in a multicultural city of happiness."

Keywords: Strengthening Mechanisms, Social Empowerment, Happy Multicultural City, Participation

Pixel Krungkaow: กลไกการเสริมสร้างพลังอำนาจทางสังคมเพื่อพัฒนาเมืองพุทธ วัฒนธรรมแห่งความสุข

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์¹

Received: January 31, 2023

Revised: August 21, 2023

Accepted: October 08, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถอดบทเรียนวิถีเมืองแห่งความสุขต้นแบบ พื้นที่ที่มีความเป็นพุทธวัฒนธรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตรัง 2) พัฒนาการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) นำเสนอกลไกการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ศึกษาถอดบทเรียน ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตรัง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชน จำนวน 20 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าร่วมโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ กลุ่มแกนนำพลเมืองอาสา 20 คน และเครือข่ายในพื้นที่ 10 ตำบล ของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียนด้วยเทคนิค AAR การดำเนินกิจกรรมโครงการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข ประกอบด้วย 1.1) ทูทางสังคมและทูทางวัฒนธรรม 1.2) ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา 1.3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 1.4) การเป็นเมืองแห่งความสุข 2) การพัฒนาการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 4 ระยะ ได้แก่ 2.1) วิเคราะห์บริบทการรับรู้ความสุขในจังหวัด

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail: khantong.wat@mcu.ac.th

พระนครศรีอยุธยา 2.2) ปฏิบัติการพัฒนาเสริมสร้างพลังผู้นำอาสาสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม 2.3) ปฏิบัติขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการเสริมสร้างพลังเครือข่าย 2.4) ทบทวนการทำงานและวางแผนรวมพลังเครือข่ายขยายพื้นที่แห่งความสุข และ 3) กลไกการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 หลักการสำคัญ คือ 3.1) พลังแห่งการร่วมกลุ่มผู้นำอาสา 3.2) พลังแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 3.3) พลังแห่งการร่วมปฏิบัติการสร้างสุขในชุมชน 3.4) พลังแห่งการร่วมสื่อสารติดตามขยายเครือข่าย และ 3.5) พลังแห่งกลยุธยมิติฐานคิดการใช้วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน องค์ความรู้วิจัย ได้ โมเดล “PAR SUK : สานพลังผู้นำอาสา สร้างการมีส่วนร่วมเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข”

คำสำคัญ: กลไกการเสริมสร้าง, พลังอำนาจทางสังคม, เมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข, มีส่วนร่วม

บทนำ

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Covid-19) สภาพปัญหาสังคมไทยที่ถูกรุมเร้าและทำลายจากสถานการณ์ยากลำบากหลายด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อและเป็นวิกฤตเศรษฐกิจทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ตลอดถึงปัญหาโครงสร้างทางสังคมและการเมืองที่ยังไม่มีเสถียรภาพทำให้อันดับความสุขของคนในประเทศไทยนับถอยลำดับลงทุกปี ในขณะที่ภาครัฐพยายามที่จะใช้ GDP เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตที่ไม่สามารถสะท้อนความสุขของคนในประเทศที่แท้จริง การเปลี่ยนกระบวนทัศน์การวัดคุณภาพชีวิตคนในชาติด้วยดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness, ย่อ: GNH) ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและทำให้ประชาชนเป็นสุข World Happiness Report จัดลำดับประเทศไทยปี 2017-2022 อยู่ในอันดับที่ 32, 46, 52, 54, 54 และ 61 ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์เคยถูกจัดอันดับความสุขอันดับน้อยกว่าประเทศไทยในปี 2022 และมีแนวโน้มที่มากขึ้น (Chokkerd, P., 2022) เป็นคำถามชวนคิดว่า อันดับความสุขที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อีกทั้งเมื่อวิเคราะห์ภาพรวมของคะแนนความสุขเฉลี่ยของคนทั่วโลกจะสูงขึ้น แต่ในทางกลับกันประเทศไทยมีแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยความสุขลดลง ซึ่งสัญญาณเหล่านี้ น่าจะเป็นตัวสะท้อน

ให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมในประเทศที่ควรศึกษาและเร่งหาทางแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ร่วมกันอย่างไรให้มีความสุขท่ามกลางสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม หรือ “สังคมพหุวัฒนธรรม”

หนึ่งในจังหวัดที่สะท้อนถึงความยั่งยืนของตัวเลขรายได้ประชากรต่อหัวกับอันดับความสุขของคนในจังหวัด คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลก นอกจากนี้ยังเป็นอยู่ข้าว อยู่น้ำที่สำคัญ เป็นชุมทางการคมนาคมระหว่างภาค และศูนย์กลางเศรษฐกิจสำคัญ ทำให้จังหวัดอยุธยา เป็นจังหวัดอันดับต้นๆ ของประเทศไทยที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า GDP อยู่ในอันดับที่ 5 ของประเทศในปี 2563 (Office of National Economic and Social Development Council, 2021) เมื่อจัดอันดับความสุขของคนในครัวเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ติดแม้ 1 ใน 10 อันดับจังหวัดที่มีความสุข จากผลสำรวจดัชนีความสุขของศูนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้จัดอันดับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่อันดับที่ 57 ของประเทศ (Academic Network for Community Happiness Observation and Research, 2013) อีกทั้งในการจัดอันดับในมิติของเมืองน่าอยู่ ที่นอกจากมีตัวชี้วัดจาก GPP จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในอันดับต้นๆ แต่ตัวชี้วัดอื่น ได้แก่ จำนวนขยะติดอันดับที่ 20 จำนวนคดีเกี่ยวกับร่างกายอันดับที่ 18 จำนวนคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินอันดับที่ 14 และจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตบนท้องถนนอันดับที่ 29 (Sumriddetchkajorn, S., 2022) ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนถึงทิศทางการพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเรื่องของการสร้างเมืองแห่งความสุข ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม หรือเมืองพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา วิถีชีวิตความคิดและวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยการเคารพให้เกียรติ ไม่เบียดเบียน สร้างประโยชน์ต่อกัน เปิดใจกว้างยอมรับเรียนรู้ความแตกต่างและไม่สร้างความแตกแยก (Phramaha Mongkhokan Thitadhammo, et. al., 2019) ซึ่งประเทศไทยนอกจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว ยังมีพื้นที่หลายจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม และยังได้รับการจัดอันดับเป็นเมืองแห่งความสุข ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่มีคะแนนความสุขสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งทั้งสองจังหวัด นอกจากมีบริบทความเป็นเมืองพหุวัฒนธรรมแล้วยังเป็นจังหวัดท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับสภาพบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยจึงเลือกเป็น

พื้นที่ศึกษาเพื่อถอดบทเรียนเมืองพุทธวัฒนธรรมต้นแบบ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศทช.) ได้กำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการพัฒนายั่งยืน ด้านสังคม คือ การพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมการสร้างภาพรวมและการมีส่วนร่วม ในขณะที่ด้านความสุข ตัวชี้วัดที่นอกจากพื้นฐานส่วนบุคคลแล้ว ยังกล่าวถึงความสุขที่เกิดจากทุนทางสังคมหรือสภาพแวดล้อมชุมชน และวัฒนธรรม (Social Situation Analysis Center, 2022) กล่าวได้ว่า ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสุข มีผลการศึกษา พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน/หมู่บ้าน การบริจาคทรัพย์ การช่วยเหลือผู้อื่น ครอบคลุมมีเวลาให้แกกัน มีโอกาสมีความสุขมากกว่าผู้ไม่ได้เข้าร่วมเลย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่คิดว่าการนำหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา และการเคร่งครัดปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา การปฏิบัติสมาธิ (Tantiphawatthanasakul, P. & Seeklapinan, A.: 2011) สรุปได้ว่า การส่งเสริมความสุขแม้จะเป็นในระดับบุคคล แต่แท้จริงแล้วเป็นความเชื่อมโยงกลไกทางสังคม และผูกโยงกับความเชื่อวัฒนธรรม ศาสนา ที่ไม่ได้จำกัดว่าเป็นศาสนาใด

นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาที่นำเสนอการพัฒนาเมืองแห่งความสุขต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทุกภาคส่วน โดยเริ่มจากการพัฒนาคน มีผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลง และมีแนวปฏิบัติ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับและชัดเจน โดยอาศัยระบบและกลไกในการขับเคลื่อนที่ชัดเจน (Dasri, C. et al., 2020) โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สำนึกพลเมืองของชุมชนด้วยกระบวนการใช้ชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งต้องอาศัยทุนทางสังคมดั้งเดิมของชุมชน การมีส่วนร่วมของพลัง บ้าน-วัด-ราชการ/โรงเรียน (Phrakhrusoonornwatcharakan & Phrakhruwiroonwatcharadham, 2020)

งานวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะนำจุดแข็งอันได้แก่ ความเป็นสังคมพุทธวัฒนธรรม การรวมกลุ่มของประชาชนจิตอาสาที่หลากหลายมาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมรับผล ซึ่งนับว่าเป็นกลไกการเสริมสร้างพลังอำนาจทางสังคมที่จะสามารถพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็นเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข โดยอาศัยการลงมือปฏิบัติของกลุ่มทางสังคมร่วมกับทีมนักวิจัยในฐานะกัลยาณมิตรและนำอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้นำองค์ความรู้ด้านจิตและปัญญา มาช่วยพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็นเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่ง

ความสุข และเป็นเมืองต้นแบบคุณธรรม ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 โดยมีเป้าหมายพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภาคธุรกิจการค้าและการบริการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างสังคมคุณธรรมสู่สังคมสันติสุข โดยแผนงานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยศึกษาพื้นที่นำร่อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ของภาพกรุงเก่าพระนครศรีอยุธยา หรือ Pixel Krugkoaw โดยอาศัยกระบวนการวิจัยที่มุ่งจะเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมโดยใช้กลไกทางสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของคนอยุธยา เพื่อให้เครือข่ายภาคประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลในการสร้างพื้นที่เมืองสังคมพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข ซึ่งจะให้อำนาจของประชาชนมีความเข้มแข็งด้วยพลังแห่งความสามัคคี และเสริมสร้างให้ภาคประชาชนมีจิตสาธารณะ และภูมิใจรักษ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเด็นที่ 2 การพัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นอย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถอดบทเรียนวิถีเมืองแห่งความสุขต้นแบบพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตรัง
2. เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอกฎการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิจัยเชิงเอกสารโดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ความสุขและเมืองแห่งความสุขกับความเข้มแข็งของชุมชน 2) สังคมพหุวัฒนธรรม 3) การมีส่วนร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4) การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน 5) ผู้นำกับการพัฒนาชุมชนสันติสุข 6) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลัก

ไตรสิกขา 7) การสร้างเครือข่ายจิตอาสากับทุนทางสังคม(8) สภาพบริบทและประวัติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาถอดบทเรียนเมืองพหุวัฒนธรรมต้นแบบ โดยคัดเลือกจังหวัดที่ได้รับจัดอันดับเมืองแห่งความสุขในระดับมากและเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตรัง กรณีในการคัดเลือกชุมชนต้นแบบโดยเกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง 1) เป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดที่ได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรม ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนพอเพียง หรือชุมชนนวัตกรรม จากองค์กรภาครัฐ 2) มีบริบทของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคมและทุนท้องถิ่น เพื่อให้ครอบคลุมบริบทที่หลากหลายในการวิเคราะห์ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงกำหนดพื้นที่ในระดับชุมชนแบบพหุกรณีศึกษา โดยมีชุมชนต้นแบบที่นำมาศึกษา 1) ชุมชนบ้านผาป้อง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ชุมชนบ้านเขาหลัก และ 3) ชุมชนเกาะสุกร จังหวัดตรัง การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาที่เป็นเมืองแห่งความสุข ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ประชาชน รวมทั้งหมด 20 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเพื่อสังคมและงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์

ขั้นตอนที่ 3 การลงพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพื้นที่เครือข่ายภาคประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสะท้อนผล ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ ในการขับเคลื่อนจังหวัดอยุธยาเป็นเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข โดยพื้นที่ศึกษา คือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มอาสาสมัครที่เข้าร่วมพัฒนา 1) เป็นแกนนำอาสาในอำเภอพระนครศรีอยุธยา 2) มีแนวคิดและอุดมการณ์ที่จะพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นด้วยความเสียสละ 3) มีใจเปิดกว้างรับพร้อมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีอาสาสมัครที่เข้าร่วม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในระยการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อสำรวจความเห็นเกี่ยวกับความสุข เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์กลุ่มแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยทีมวิจัย และนักวิจัยชุมชน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างสร้างสรรค์ด้วยเทคนิค Appreciation-Influence-Control (A-I-C) การศึกษาดูงานตำบลต้นแบบ การทำแผนยุทธศาสตร์

กำหนดวิธีทัศน์แบบมีส่วนร่วม การสนทนา (Peace Dialogue) การทำแผนที่ความคิด (Mind Map) การสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) เป็นต้น การสังเกตการณ์เพื่อวัดผลการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชน การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเพื่อสังคมและงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ วิเคราะห์วิพากษ์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือและร่างชุดแผนปฏิบัติการชุมชน กับความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัย

การรับรองจริยธรรมงานวิจัยเพื่อการทดลองในมนุษย์ งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.147/2565 ในขั้นตอนนี้ แบ่งการดำเนินการเป็น 1) ระยะเวลาเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย 2) การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามวงจรรอบ Plan-Action-Observation-Reflection (PAOR) ตามกรอบร่างแผนงานกิจกรรม 6 วงรอบ 3) การสรุปผลการวิจัย โดยทำการสรุปถอดบทเรียนเพื่อทบทวนการถอดบทเรียนการดำเนินงานขับเคลื่อนเครือข่ายแกนนำอาสาพัฒนาเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุขด้วยเทคนิค สะท้อนคิด After Action Review (AAR)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน

สรุปผลการวิจัย

1. การถอดบทเรียนแนวทางการพัฒนาเมืองแห่งความสุขต้นแบบ พบว่า เมืองแห่งความสุขของจังหวัดต้นแบบ คือ แม่ฮ่องสอน และตรัง มี 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ คือ ความสุขที่สามารถพึ่งพิงตนเองได้ บนวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง สภาพแวดล้อมชุมชนน่าอยู่ ด้านสังคม คือ ความสุขที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพให้เกียรติ แบ่งปันและเอาใจใส่กันและกัน ตามบทบาทหน้าที่ ด้านจิตภาพ เป็นความสุขภายใน คือ สุขภาพจิตดี มีจิตอาสา เสียสละส่วนตนและไม่เห็นแก่ตัว ด้านปัญญาภาพ เป็นการแสดงถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพที่ชุมชนหรือท้องถิ่นมีและนำทรัพยากรของท้องถิ่นมาใช้ในการต่อยอดและพัฒนาสร้างรายได้และความเจริญบนวิถีพอเพียงและการพึ่งพิงตนเอง องค์ประกอบที่ทำให้เกิดเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่ง

ความสุข มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะของความเชื่อถือไว้วางใจกัน การยอมรับในการทำงานร่วมกัน องค์ประกอบที่ 2 ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำต้นแบบ มีความเป็นจิตอาสา เสียสละ ดำเนินชีวิตบนวิถีพอเพียง มีความเชื่อมั่นในตนเอง สุขภาพอ่อนนุ่ม รับประทานอาหาร และมีจิตอาสา เป็นต้น องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล องค์ประกอบที่ 4 การเป็นเมืองแห่งความสุข ประกอบด้วย ความสุข 4 ด้าน คือ กายภาพ เป็นการสร้างความสุขทางด้านร่างกาย สังคมภาพ เป็นการสร้างสังคมที่มีความสุขร่วมกัน จิตภาพ เป็นการเข้าถึงความสุขภายใน ปัญญาภาพ เป็นการใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์

2. การพัฒนาการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กระบวนการพัฒนามี 4 ระยะ กับ 16 กิจกรรม กล่าวคือ ระยะที่ 1 เตรียมคน เตรียมข้อมูล วิเคราะห์บริบทการรับรู้ความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจและค้นหาปัจจัยท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการ สสำรวจข้อมูลบริบทเกี่ยวกับความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 2 ปฏิบัติการพัฒนาเสริมสร้างพลังผู้นำอาสาสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ในระยะนี้มีบันไดก้าวอย่างที่ 1-4 ขั้น เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มแกนนำอาสาที่เข้าร่วมมีเป้าหมายและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ระยะที่ 3 ปฏิบัติขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์เมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขด้วยการเสริมสร้างพลังเครือข่าย ด้วยบันไดก้าวอย่างที่ 5-13 เป็นขั้นตอนการพัฒนาเสริมสร้างพลังอำนาจเครือข่ายในการให้ความไว้วางใจในการทำงาน การยอมรับข้อผิดพลาด และการให้เกียรติเคารพการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน 1) ปฏิบัติการเปิดพื้นที่สร้างสุขแบบมีส่วนร่วม ระยะที่ 4 เหลียวหลังแลหน้า ทบทวนการทำงานและวางแผนรวมพลังเครือข่ายขยายพื้นที่แห่งความสุข ด้วยบันไดก้าวอย่างที่ 14-16 การเสริมพลังอำนาจเครือข่ายพลเมืองอาสาหรือโยธยาในการติดตามทบทวนข้อมูลกิจกรรมที่ผ่านมา การชื่นชมตนเองและชื่นชมผู้อื่น การวางใจให้กันยอมรับข้อผิดพลาดและให้เกียรติการตัดสินใจของกันและกัน

ผลการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้เกิดเครือข่ายของแกนนำอาสาใน 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองสวนพลู ตำบลเกาะเรียน ตำบลไผ่ลิง ตำบลหันตรา ตำบลบ้านใหม่ ตำบลหัวรอ ตำบลบ้านป้อม 8)

ตำบลหортน์ไชย ตำบลสำเภากลุ่ม ตำบลปากกระดาน ทำงานร่วมกันภายใต้การรวมกลุ่มเครือข่าย เรียกว่า “กลุ่มพลเมืองอาสาศรีอโยธยา” ที่เข้มแข็งภายใต้วิสัยทัศน์ “รวมพลังเครือข่ายจิตอาสา พัฒนาอโยธยา เมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข” ขับเคลื่อนงานด้วยพันธกิจ 3 ประการ คือ 1) จัดทำแผนโครงสร้างหน้าที่ของกลุ่มให้เข้มแข็ง 2) จัดทำแผนสร้างความเข้าใจพลังเครือข่ายจิตอาสา พัฒนาอโยธยาอย่างมีส่วนร่วม 3) จัดทำแผนกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนสะอาด มั่นคง เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ สามารถขยายเครือข่ายและกลุ่มแกนนำจิตอาสา สู่การทำงานร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เครือข่ายสหกรณ์แท็กซี่ ชมรม ส่งเสริมวัฒนธรรมกรุงเก่า โรงเรียนสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา สมาชิกชุมชน พัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปลุกจิตสำนึกชุมชนในการรักษาท้องถิ่นด้วยการดูแลจัดการขยะในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกองทุนและสวัสดิการ โดยกิจกรรมต่าง ๆ แกนนำจิตอาสาได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสียสละแบ่งปัน มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่มพลเมืองอาสา ขยายพื้นที่สร้างสุขในชุมชน 11 หมู่บ้าน และมีจิตอาสาสร้างสุขจำนวนกว่า 600 คน มารวมพลังตระหนักถึงความรักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่สามารถนำไปต่อยอดเชื่อมเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้ 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลหันตรา ตำบลบ้านใหม่ ตำบลสำเภากลุ่ม ตำบลเกาะเรียน และตำบลบ้านป้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่น เสียสละท้อนจากกลุ่มแกนนำอาสาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยว่า

“โครงการนี้ทำให้ได้แสดง และเปิดสำนักดาบขึ้นมา อยากอนุรักษ์ไว้ ภูมิใจอยู่ให้อยู่คู่แผ่นดินไทย แม้ตนจะไม่ร่ำรวย” “ทำไปเราภูมิใจ ทำทะเล ล้มลุกคลุกคลาน พอทำสำเร็จท่องเที่ยว” เห็นได้ชัดคือ ได้เพื่อน ได้เครือข่าย กิจกรรมท่องเที่ยวเกาะเรียน ทำให้ได้กลุ่มส่งเสริมมาช่วย ได้กลุ่มท่องเที่ยวมาช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ ได้ขายสินค้าชุมชน ซึ่งได้ปีติมานานแล้ว กลุ่มมาเปิดหมู่บ้านครั้งแรกหลังจากน้ำท่วม” รู้สึกประทับใจ หันตราจุดมาตั้งแต่ปี 58 แต่ไปไม่ได้ แต่โครงการนี้ทำให้หันตราเป็นที่รู้จักหลาย ๆ ตำบล

ภาพที่ 1 ชุดปฏิบัติการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนตามวงจร PAOR

ภาพที่ 2 กิจกรรมขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขโดยพลเมืองอาสาหรือโยธยา

3. กลไกการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลที่เกิดขึ้นในการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนพบว่า ความสุขที่เกิดขึ้นโดยเริ่มจากมิติของความสุขด้านจิตภาพ คือ การทำงานด้วยความเสียสละจิตอาสา ของผู้นำอาสาที่เป็นเครือข่ายส่งพลังให้กันและกันเพราะต่างไม่เห็นแก่ตัว ยินดีช่วยเหลือร่วมงานกันอย่างเต็มที่ ชื่นชมความสำเร็จของกันและกัน ส่งผลให้ขยายพื้นที่สร้างสุขด้วยจิตอาสา เช่น กิจกรรมขยะสร้างสุข มีจิตอาสาเพิ่มในพื้นที่ที่มาทำงานเป็นกลุ่มเครือข่ายอาสา กิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกองทุน คณะกรรมการมีเป้าหมายที่เป็นกองทุนแห่งความสุขร่วมกัน ทำให้การออกไปพบปะสมาชิก เก็บข้อมูลในพื้นที่ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการพัฒนากองทุนต่อไป สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน การปลูกพลังชุมชนให้ลุกมาทำงานร่วมกันในการจัดท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนเกิดรายได้ คนในท้องถิ่นมีความสุขเมื่อมีคนมาเที่ยวชุมชน เป็นการสร้างพลังรักและอยากสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งต่อถึงลูกหลานในอนาคต การประเมินผลการขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข

กลไกสำคัญในการเสริมพลังเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็งเพื่อร่วมขับเคลื่อนความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมของคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 หลักการที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) การร่วมกลุ่มผู้นำอาสา 2) การร่วมเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 3) การร่วมปฏิบัติการสร้างสุขในชุมชน 4) การร่วมสื่อสารติดตามขยายเครือข่าย 5) การมีกัลยาณมิตรบนฐานคิดการใช้วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน ผู้นำที่ทำงานโดยความเป็นจิตอาสาเมื่อลงไปแต่ละพื้นที่มีจำนวนน้อย การร่วมมือเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงจึงทำได้ยาก ดังนั้น การรวมตัวของกลุ่มผู้นำจิตอาสาจึงเป็นการเสริมพลังให้ผู้นำได้มีพลังเสริมนอกพื้นที่ หลักการนี้มีหัวใจสำคัญเชื่อมด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และรากฐานการใช้งานวิจัยเพื่อชุมชนที่มีชุมชนมาร่วมเป็นนักวิจัยและพี่เลี้ยงที่เป็นนักวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขถอดบทเรียนจากเมืองพหุวัฒนธรรมต้นแบบ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ ทูทางสังคมและทูทางวัฒนธรรม ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมีองค์ประกอบของความสุขครบทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 4 องค์ประกอบต่างก็เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่เมืองแห่งความสุข เพราะการตระหนักเห็นคุณค่าและ

ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง จะทำให้เกิดความคิดที่จะหวงแหน อยากรักษาไว้ เป็นมรดกตกทอดให้กับคนรุ่นหลัง เป็นพลังของท้องถิ่นอย่างแท้จริง และผู้นำมีความสำคัญในฐานะต้นแบบของความเสียสละ การดำเนินชีวิตบนวิถีพอเพียงและมีสันติสุขภายใน และการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องคำนึงถึงทุกฝ่าย ไม่แบ่งแยกพวกเขา พวกเขา และท้ายสุด คือ การมีจุดหมายร่วมกันที่มองเห็นความสุขที่สร้างได้ด้วยตนเองและพลังของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Wattanapradith, K. et.al., (2021) ซึ่งได้ถอดบทเรียนการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไว้รอยต่อทางศาสนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มี 4 องค์ประกอบพื้นฐานที่ทำให้การอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข กล่าวคือ 1) ความรู้สึกไม่แบ่งแยก เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไร้รอยต่อทางศาสนา 2) ผู้นำทั้งแบบทางการและไม่ทางการ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีให้กับชุมชน 3) ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความเป็นจิตอาสาของคนในชุมชน 4) ยึดหลักสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน เป็นชุมชนที่มีความรักสามัคคี ให้ความเสมอภาค เคารพในสิทธิ ให้เกียรติ และปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน ทั้งนี้เมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขต้นแบบทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน และตรัง แม้จะมีบริบทในเชิงกายภาพที่แตกต่าง กล่าวคือ แม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นเมืองที่มีความสงบไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน และส่วนใหญ่ยังนับถือพระพุทธศาสนา แตกต่างจากจังหวัดตรัง ที่มีความแตกต่างด้านศาสนา บางพื้นที่มีผู้นับถืออิสลามมากกว่าพุทธ แต่ทั้งสองจังหวัด มีปัจจัยที่ทำให้เป็นเมืองแห่งความสุข คือ ทุนมนุษย์ ซึ่งคือผู้นำที่เสียสละ มีอุดมการณ์และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม ทุนทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับความเชื่อประเพณีที่ยึดถือร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นลักษณะของคนในพื้นที่ มีทุนธรรมชาติที่สามารถนำมาหาเลี้ยงหาชีพได้อย่างพอเพียง และทุนทางสังคม คือ การมีส่วนร่วมและความเป็นจิตอาสา ทำให้พลังภาคเครือข่ายของสังคมสามารถร่วมมือกันด้วยความรักสามัคคี

2. การพัฒนาการเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มี 4 ระยะ 16 กิจกรรม ผลที่เกิดขึ้นนอกจากทำให้แกนนำอาสาสมัครรู้ถึงความเป็นเจ้าของความคิดและร่วมรับผลที่เกิดขึ้นเกิดความภาคภูมิใจในการทำงานจิตอาสาที่มีเครือข่ายให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนความคิดและแบ่งปันทรัพยากรที่มีร่วมกัน เป็นพลังความสุขที่มีพลังจากภายใน สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980) ซึ่งได้เสนอ “ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้น

ที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขั้นที่ 1 คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ขั้นที่ 3 คือการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และขั้นที่ 4 คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้ขั้นตอนที่ค้นพบเพิ่มเติมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมในสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนนั้น คือ ขั้นการศึกษาปัญหาก่อนการตัดสินใจและการวางแผน ทั้งนี้ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Yamnill, S. (2019) พบว่า การตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มีความยั่งยืนได้ จะต้องเริ่มที่รากฐานของชุมชน คือ การพัฒนาศักยภาพ “คน” การศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน ต้องกลับไปสู่รากฐานเดิมคือ ต้องให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการค้นหาความต้องการของชุมชน และการจัดกิจกรรมในสิ่งที่เป็นความต้องการของชุมชนนั้น ๆ จึงจะสร้างความพอใจและสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ดีที่สุด ควรมีการทำความเข้าใจกับปัญหาศึกษาสาเหตุของปัญหา และมีการระดมสมองจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการวางแผน ปฏิบัติตามแผน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและส่วนรวม

3) กลไกในการเสริมพลังอำนาจเครือข่ายภาคประชาชนขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข พบว่า ประกอบด้วย 5 หลักการที่สำคัญ 1) พลังแห่งการรวมกลุ่มผู้นำอาสา 2) พลังแห่งการร่วมเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 3) พลังแห่งการร่วมปฏิบัติการสร้างสุขในชุมชน 4) พลังแห่งการร่วมสื่อสารติดตามขยายเครือข่าย 5) พลังแห่งกลยุธมิตรบนฐานคิดการใช้วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน หลักการนี้มีหัวใจสำคัญเชื่อมต่อกัน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และรากฐานการทำงานวิจัยเพื่อชุมชนที่มีชุมชนมาร่วมเป็นนักวิจัยและพี่เลี้ยงที่เป็นนักวิจัย ทั้งนี้ผู้นำที่มีความเป็นจิตอาสา ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเมืองหรือชุมชนให้เกิดความสุข การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่ายของผู้นำที่มีจิตอาสาจะยิ่งทำให้เป้าหมายในการทำงานสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเกิดจากการมีจุดหมายร่วมกันของผู้นำและมีความสุขในสิ่งที่ได้ทำ ความสำคัญของการเสริมสร้างพลังอำนาจเครือข่ายภาคประชาชน (กลุ่มผู้นำอาสา) ขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงการสร้างเครือข่ายผู้นำอาสา หรือนัยว่าเครือข่ายภาคประชาชนจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนเมืองแห่งความสุข การใช้แนวคิดเรื่องเครือข่ายกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งมีผลการวิจัยหลายขั้นที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของพลังเครือข่ายภาคประชาชนและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติด้านระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Vijitpanya, S., et.al., 2017) การสร้างเครือข่ายภาค

ประชาชนการแสวงหาผู้ร่วมเป็นประเด็นที่สำคัญ ทั้งนี้พลังเครือข่ายจิตอาสาที่มีความสอดคล้องกับทุนทางสังคม (Social Capital) โดยมีจุดเริ่มต้นในระดับของปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก ซึ่งเริ่มจาก “ใจ” ที่ต้องการจะเป็นผู้ให้ รวมถึงศักยภาพในตนเอง ดึงเอาศักยภาพหรือทุนทางสังคมในตัวของแต่ละบุคคลมาก่อนให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมได้มากที่สุด กล่าวได้ว่า พลังเครือข่ายภาคประชาชนหากมีความเข้มแข็งจะสามารถเป็นกลไกที่สามารถพัฒนาชุมชนให้มีความสุขได้

องค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ โมเดล “PAR SUK : สานพลังผู้นำอาสา สร้างการมีส่วนร่วมเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข”

PAR-Participatory หลักการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเสริมพลังอำนาจภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็ง มี 3 หลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ ความเต็มใจและตั้งใจ ความเสมอภาค เสรีภาพและอิสรภาพ การมีส่วนร่วมจะเป็นการเสริมสร้างพลังชุมชนให้มีความสามารถนำศักยภาพที่มี ทั้งที่เป็นเรื่องของทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้ให้เกิดประโยชน์และทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินติดตามผล ทั้งนี้ต้องอาศัยการทำงานแบบวงจร PAOR กล่าวคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกตการณ์ (Observe) และการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยการใช้วิจัยเพื่อชุมชนเป็นฐานในการสร้างพลังอำนาจให้ชุมชนโดยอาศัยพลังแห่งกัลยาณมิตรบนฐานคิดการใช้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ บทเรียน และภูมิปัญญาปฏิบัติ ส่งเสริมเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีความเติบโตและเจริญงอกงามทางศิลปะและวัฒนธรรม บูรณาการอยู่ในวิถีปฏิบัติและวิถีความเป็นชุมชน

SUK คำว่า สุข หมายถึง เมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุขที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ จิตภาพ ปัญญาภาพ กายภาพ และสังคมภาพ โดยการขับเคลื่อนของเครือข่ายภาคประชาชนที่ได้รับการเสริมพลังอำนาจที่เป็นวงจร 4 ชั้น กล่าวคือ 1) พลังแห่งการร่วมกลุ่มผู้นำอาสา ค้นหาสมาชิกเพื่อเชื่อมประสานรวมผู้นำอาสาที่มีจุดหมายร่วมกันมาเพิ่มพลังอาสาและสร้างการมีส่วนร่วม 2) พลังแห่งการร่วมเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง มี 5 ประการ คือ (1) การประจุกพลังบวกความคิดการสร้างการมีส่วนร่วม (2) การพึ่งพิงตนเองด้วยต้นทุนชุมชน (3) การใช้แผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเป้าหมาย (4) การสร้างการมีส่วนร่วมด้วยเครื่องมือและเทคนิคที่หลากหลาย (5) การ

สร้างความสุขภายในด้วยภาวนาเพื่ออาสา 3) พลังแห่งการร่วมปฏิบัติการสร้างสุขในชุมชนด้วยเครือข่ายผู้นำอาสา ประกอบด้วย ปฏิบัติการสร้างสุขขับเคลื่อนกลุ่มผู้นำอาสา ปฏิบัติการสร้างสุขในชุมชนแบบมีส่วนร่วม 4) พลังแห่งการร่วมสื่อสารติดตามขยายเครือข่าย ประกอบด้วย การสื่อสารติดตามการขับเคลื่อนงานกลุ่มเครือข่ายผู้นำอาสา การสื่อสารสาธารณะผลงานของกลุ่มผู้นำอาสา เพื่อเชื่อมขยายเครือข่าย

ภาพที่ 3 โมเดล PAR-SUK

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกระทรวงมหาดไทย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ เพื่อให้พลังภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็งและช่วยในการสอดส่องดูแลสร้างสันติสุขในชุมชน และควรมีการอบรมบุคลากรให้เห็นตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายจิตอาสา และกระบวนการที่จะเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างไรให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำหรับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึงนักพัฒนาชุมชน หรือหน่วยงานอาสาและพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถนำกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจทางสังคมไป

ปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันสร้างพลังการมีส่วนร่วมและเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้เข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- Academic Network for Community Happiness Observation and Research. (2013). Ranking results of the province of happiness of Thailand: A case study of people aged 18 years and over in 77 provinces across the country. Retrieved from http://www2.maehongson.go.th/usrup/dailyevent/march2013/leadm3d28_doc.pdf.
- Chokkerd, P. (2022). *Thailand is less happy Happiness levels are the lowest since the 2014 Coup*. Retrieved from <https://brandinside.asia/world-happiness-report-2022-on-thai-happiness-decreasing/>.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Dasri, C. et al. (2020). Lesson Learnt from Human Capital Development by the Project of "Sa Kaeo Happiness City" in Sa Kaeo Province. *Mahachula Academic Journal*, 7(1), 232-246.
- Office of National Economic and Social Development Council. (2021). *Gross Regional and Provincial Product Chain Volume Measures 2020 Edition*. Retrieved from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12388&filename=gross_regional.
- Phrakhrusoontornwatcharakan & Phrakhruiroonwatcharadham. (2020). Happiness Community: Process of the Citizen Consciousness Learning of the Community by Using Community as a Social Lab. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 11(1), 1-12.

- Phramaha Mongkholkhan Thitadhammo, et.al. (2019). Living together of Peoples in Multicultural Societies of Thailand: A Case Study of Multicultural Society of Muang District, Chiang Mai Province. *Mahacula Academic Journal*, 8(2), 46-59.
- Social Situation Analysis Center. (2022). Total social index.* Retrieved from <http://www.ssd.c.mociety.go.th/themes/social/images/information.pdf>.
- Sumriddetchkajorn, S. (2022). *Livable Provinces*. Retrieved from <https://public.tableau.com/app/profile/sarun.Sumriddetchkajorn/5658/viz/Livable-Province-2560/LivableProvinces>.
- Tantiphiwatthanasakul, P. & Seeklapinan, A. (2011). *Provincial happiness guide Portable Happiness Strategy*. Bangkok : Creative Guru Company Limited.
- Vijitpanya, S., et.al. (2017). Network Promotion in Ecology Culture Management According to Buddhism in Phetchabun Province. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Wattanapradith, K. et.al. (2021). The Model of Multicultural Society with Unconditional Religion Creating. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(3), 436-450.
- Yamnil, S. (2019). Action Research to Promote Learning in Participatory Education Management of Organizations in Community: A case study of Lumpaya Community, Nakhon Pathom. *Journal of Politics and Governance*, 10(1), 74-90.